

100-årsminnet av folkmordet i Osmanska

Under folkmordet i det Osmanska riket mördades omkring en 1½ miljon armenier och 500 000 syrianer och greker. Massmorden utfördes genom tvångsdeportationer, avrättningar, massakrer och framkallad hungersnöd.

Aleppo, Syrien, 1921: Föräldralösa armeniska barn som överlevt folkmordet 1915.

De flesta offren dödades under åren 1915-1916, men förföljelserna fortsatte fram till 1923. Det Osmanska riket tömdes i stort sett på sin kristna befolkning.

Genom en statskup 1908 tog "Kommittén för union och framsteg", de så kallade ungturkarna eller Ittihadpartiet, makten i Osmanska riket. Idéer om att skapa en etniskt homogen muslimsk stat fick starkt fäste. Armenierna började alltmer ses som en illojal folkgrupp som splittrade landet. När första världskriget bröt ut 1914 gick Osmanska riket i krig på Centralmakternas (Tyskland, Österrike-Ungern) sida. De kristna armenierna anklagades för att stödja Storbritannien, Frankrike och ärkefienden Ryssland.

Den 24 april 1915 arresterades, deporterades, fängslades och mördades några hundra armeniska intellektuella, som bedömdes kunna bli kärnan i ett framtida motstånd. Under de efterföljande veckorna mördades ytterligare flera tusen ledande armenier. Detta markerade starten på massmorden och därför högtidligt hålls minnet av folkmordet den 24 april varje år.

I skuggan av första världskriget pågick ett systematiskt folkmord 1915 på osmanska Turkiets kristna grupper: Armenier, syrianer och greker. Folkmordet har fortfarande inte erkänts av den turkiska staten. Folkmordet utfördes genom tvångsdeportationer, avrättningar, massakrer och framkallad hungersnöd. Människor brändes till döds instängda i byggnader och dränktes i floderna. Hundratusentals dog av hunger, törst och våld, under påtvingade dödsmarscher till de syriska och mesopotamiska öknarna. Kvinnor våldtogs, fördes bort och såldes på slavmarknader. Kvinnor och barn tvångskonverterades till islam.

Barn togs från sina föräldrar för att uppfostas till muslimer. Kristna kyrkor och monument förstördes. Offrens egendom och ägodelar konfiskerade.

Folkmordet pågick åren 1914-1915. Det drabbade armenier, syrianer och greker. På syrianska kallas det "seyfo", vilket betyder "svärd". 4,5 miljoner av dessa var kristna. Det innebär att 32 procent av befolkningen var kristen. I dagens Turkiet uppgår de kristna endast till 0,1 procent av befolkningen.

Internationella reaktioner

Omvärlden var inte helt ovetande om vad som skedde. Ögonvittnesrapporter från utländska diplomater och missionärer ledde till att massakrerna fick stor uppmärksamhet i både europeiska och amerikanska massmedier. I Sverige spreds information om händelserna av missionärer som varit ögonvittnen. De svenska diplomaterna i Konstantinopel rapporterade kontinuerligt till utrikesdepartementet i Stockholm om den pågående utrotningen av armenierna. De internationella reaktionerna var många, men de skedde i det tysta. Efter första världskrigets slut omgärdades folkmordet av tystnad och föll i glömska hos de flesta.

Under de senaste årtiondena har intresset för folkmordet 1915 ökat, både politiskt och vetenskapligt. Orsaken är främst att det har relaterats till Förintelsen. Idag är massmorden i det Osmanska riket ett av de mest utforskade folkmorden vid sidan av Förintelsen. Det finns många likheter mellan utrotningen av armenierna och Nazitysklands utrotning av judar. Båda var ett resultat av en statsmakts medvetna och avsiktliga politik, och kategorierna förövare och offer var

mycket tydliga. Men till skillnad från Förintelsen var folkmordet 1915 inte rasideologiskt betonat, vilket visas av att kvinnor och barn skonades om de konverterade till islam. Det finns dock en del bevis för att även de tvångskonverterade kunde bli avrättade efteråt.

De flesta forskare är idag eniga om att massakrerna var ett folkmord, som planerades och beslutades av den ungturkiska ledningen i syfte att utrota den armeniska folkgruppen i det Osmanska riket. Undantagen är främst turkiska historiker som, på ett eller annat sätt, är knutna till den turkiska staten. Turkiet har hela tiden förnekat att det var ett folkmord och har, bland annat genom diplomatiska hot, försökt förmå andra länder att göra detsamma. I Turkiet är det förbjudet och straffbelagt att hävda att folkmordet har ägt rum.

Viktigt erkänna det som hänt

Erkännandet av sanningen om Folkmordet 1915 är inte endast en viktig fråga för de berörda minoriteterna, utan även ett steg i rätt riktning i arbetet för demokrati i ett Turkiet som vill bli medlem i EU. Sverige borde värna om sanningen och inte förneka den.

Ett erkännande skulle, förutom dess internationella värde, även välkomnas oerhört mycket av decirka 150 000 syrianer, armenier och greker bosatta i Sverige. De flesta av oss är ättlingar till folkmordets offer och har under alla dessa år strävat efter att åtminstone få en moralisk upprättelse i frågan genom att folkmordet erkänns som en realitet. Att få rätt till sin historia är grundförutsättningen för en försoning. För att kunna gå vidare måste man göra upp med sitt

ka Turkiet

förflutna. Ett erkännande av folkmordet möjliggör en försoning i en demokratisk anda.

I de flesta konflikter kommer man fram till någon form av fred och försoning mellan förövare och offer, så har ännu inte skett i armeniernas och de andra kristna minoriteternas fall. Flera andra länder har erkänt att folkmordet ägt rum, däribland Sverige, Frankrike och Tyskland.

Den 24 april varje år infaller årsdagen för det armeniska folkmordet och under denna dag hedras folkmordets offer av armenier och syrianer över hela världen. Armenier och syrianer lever idag med minnet folkmordet som drabbade deras familj och släkt. Kunskapen om vad som hände under folkmordet är viktig för alla människor i hela världen så att vi aldrig ska tillåta det att hända igen. Det är nästan 100 år sedan och nu vill vi ha ett erkännande av folkmordet, vi vill ha rättvisa för de en och en halv miljoner människor som dödades. En tragedi för mänskligheten.

Idag, nästan 100 år senare, är förnekandet av folkmordet anmärkningsvärt. Dagens politiker i Turkiet kan givetvis inte lastas för vad som hände 1915, men däremot för förnekandet av historien. Trots att FN, EU-parlamentet, EU-länder som Tyskland, Frankrike, Belgien, Sverige m fl och ett flertal andra länder i världen har gjort erkännande av Folkmordet 1915, så fortsätter den turkiska staten att förneka folkmordet. När Sveriges riksdag 2010-03-11 erkände folkmord svarade Turkiet med att kalla hem sin ambassadör. Så brukar Turkiet göra när länder erkänner folkmordet, men det är vanligtvis kortvarigt. Turkiet är, som vi andra, beroende av relationer med omvärlden.

Att erkänna övergreppen på kristna i det Osmanska riket som folkmord handlar om respekten för minoriteter. Det handlar om rätten att få utöva sin religion. Det handlar om yttrandefrihet. Det handlar om alla människors lika värde. Det handlar om att stå upp för att de mänskliga rättigheterna inte får kränkas. Det som hänt en gång kan alltid hända igen.

**Kommittén för minnet
av folkmordet 1915**